

Yabancı devletlerden harp edilmeksizin anlaşma gereği alınan mallara da bedel-i sulh veya bedel-i musâlaha denilir.

Bedel-i Hul' İslâm aile hukukunda boşama hakkı kural olarak kocaya aittir. Ancak kadın evlilik bağından kurtulmak istiyor, fakat koca boşamaya rıza göstermiyorsa kadının baş vuracağı yollardan biri de aldığı mehri geri vermek veya başka türlü bir ödemede bulunmak suretiyle kocasını boşamaya razı etmektir. İslâm hukukunda evliliğin bu yolla sona ermesine muhâlea, kadının vereceği bu karşılığa da bedel-i hul' denir. Kadının maddî bir karşılık vererek kocasını boşamaya razı etmesi, İslâm aile hukukunda eşlerin karşılıklı hak ve borçları açısından kurulan dengenin tabii bir gereğidir. Çünkü mehir olarak evliliğe razı olan kadın evlilik bağından belli bir maddî fedakârlıkla kurtulabilecek, erkek de yaptığı harcamayı kısmen veya tamamen karşılıktarak yeni bir evliliğe malî yönden imkân bulacaktır.

Bedel-i hul'un miktarı taraflar arasında varılacak anlaşmaya bağlı ise de geçimsizliğin kadından kaynaklanması halinde kocanın kadına verdiği mehir miktarını aşmayacak ölçüde bir bedel alması câiz görülmüş, geçimsizliğe kocanın sebep olması halinde ise kocanın böyle bir bedel olarak karısını boşaması, kazâen olmasa bile diyâneten doğru bulunmamıştır.

Evlenmede mehir olabilen her şey muhâleada bedel kabul edilebileceği gibi mehir olup olmayacağı tartışmalı bir kısım mal ve menfaatler de bedel-i hul' olarak kabul edilebilir. Mâlikîler bu konuda daha müsamahakâr davranmaktadır. İhtilâf, bedel-i hul'un alışverişteki ivaza mı, yoksa bağışlama veya vasiyetteki ivaza mı daha çok benzediği tartışmasından kaynaklanmaktadır. Ancak bedel-i hul'un hukuken geçersiz bir maldan belirlenmesi veya çocuğun haklarını ihlâl edici bir mahiyette olması câiz görülmemiş, böyle durumlarda bedelin yok sayılıp muhâlea değil talâkın vâki olacağı belirtilmiştir (ayrıca bk. HUL').

Borçların İfasında Bedel. Borçların ifası ve tazmin hukuku açısından bedel ise, asıl borcun ödenmesi imkânsız olunca onun yerine geçen yeni ödeme şeklini ifade etmekte olup bu husus *Mecelle*'de, "Aslın ifası kabul olmadığı takdirde bedeli ifa olunur" (md. 53) kaidesiyle belirtilmiştir. Bu açıdan bedel aslın halefi durumundadır. Bedel ile ifaya "kazâ" da denir.

Para borcu aynen değil de sayı ve cins itibarıyla zimmette sabit olduğundan para borçlarında bedel söz konusu olmaz. Buğday, demir, basılmış kitap, kumaş gibi sayı, ölçü ve tartı ile alınıp satılan misli eşya da, cins ve kalite eşitliği şartıyla yine zimmette misil olarak sabit olduğundan, bu nevi borçlarda da aynı miktar ve cins misli malın ödenmesi "kazâ-yı kâmil" (tam ödeme) sayılır. Ancak para ve misli mal borçlarında asıl ödeme nevi mümkün değilse, meselâ o nevi para tedavülden kalkmış veya buğday, kitap... bulunamaz olmuşa o takdirde bunların bedeli ödenir. Bedel ise bu malların rayiç para ile kıymetleridir.

"Kiyemî mal" tabir edilen ve her birinin ayrı özellik ve değeri olan malların borca konu olması halinde ise bu malların aynen ifası asıl ödemedir. Fakat bu çeşitli sebeplerle mümkün olmazsa, o zaman bu nevi malların bedelleri sayılan kıymetleri ödenir. Bu ödeme şekli ise "kazâ-yı kâsir" (eksik ödeme) sayılır. Meselâ, *Mecelle*'de de ifade edildiği gibi (md. 891), gasbedilen mal telef ve zayı edilmiş olup sahibine aynen iadesi mümkün olmazsa bedeli, yani misliyattan ise misli, kıyemî mal ise kıymeti ödenir.

BİBLİYOGRAFYA :

Buhârî, "Hac", 1, "Cezâ' ü ş-şayd", 22-24, "İ'tişâm", 12; Müslim, "Hac", 407-408; Ebû Dâvûd, "Menâsik", 26; Muhammed b. Hasan eş-Şeybânî, *el-Hucce 'alâ ehli'l-Medîne* (nşr. Mehdi Hasan el-Kilânî), Haydarâbâd 1375-90/1965-71 → Beyrut, ts. (Âlemü'l-kütüb), II, 225-242; Sahnûn, *el-Müdevvene*, I, 491-492; Se-rahsî, *el-Mebûât*, IV, 147-166; Bâcî, *el-Müntekâ*, Kahire 1331, II, 267-271; Kâsânî, *Bedâ'î*, II, 121-122, 221-223; III, 144-151; VI, 42-48; İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, Kahire 1975, I, 345-347; II, 70-72; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, Kahire 1968, III, 220-228; IV, 366-373; VII, 323-325; Karâfî, *el-Furûk*, Kahire 1347 → Beyrut, ts. (Âlemü'l-kütüb), II, 205-206; III, 187-188; Erdebîlî, *el-Envâr li-a'mâlî'l-ibrâr*, Kahire, ts. (Matbaatü Mustafa Muhammed), I, 171-177; Remlî, *Nihâyetü'l-muhtâc*, Kahire 1386/1967, III, 252-255; Ali Haydar, *Dürerü'l-hükkâm*, IV, 30-34; *Mecelle*, md. 53, 891, 1531-1545; M. Ebû Zehre, *el-Ahvâlü's-şahşiyye*, Kahire, ts. (Dârü'l-Fikri'l-Arabî), s. 332-334; Muhammed Zeyd el-Ebyânî, *Şerhu'l-ahkâmî's-şer'iyye fi'l-ahvâlî's-şahşiyye*, Bağdad, ts. (Mektebetü'n-Nehda), I, 382-416; M. Yûsuf Mûsâ, *Ahkâmü'l-ahvâlî's-şahşiyye*, Kahire 1958, s. 300-307; Bilmen, *Kamus*, II, 275-280; IV, 105; VIII, 10-11; Hayreddin Karaman, *Mukayeseli İslâm Hukuku*, İstanbul 1974, I, 311-312; İstanbul 1982, II, 398-403, 410, 510-511; Zerkâ, *el-Fık-hü'l-İslâmî*, I, 553; Ahmed ez-Zerkâ, *Şerhu'l-kaavâ'idü'l-küllîyye*, Beyrut 1983, s. 227-228.

BEDEL

(البدل)

Bir hadis terimi.

Bir haberin kaynağına en kısa yoldan varmak, bir başka deyişle haberin meydana geldiği zaman ile kayda geçtiği zaman arasındaki vasıtaları en aza indirmek, muhaddislerin fazlaca önem verdikleri bir konu olmuştur. Haberin muhtevastındaki hata ihtimalini ortadan kaldırmayı hedef alan âlî isnadın beş türünden biri olan nisbî ulüvvün **muvâfakat**, **müsâvat**, **musâfaha** ve **bedel** adlı dört çeşidi vardır. Genel olarak *Kütüb-i Sitte*'nin veya diğer önemli hadis kitaplarından birinin müellifine en kısa isnadla yaklaşma şekillerini ifade eden nisbî ulüvvün bir kolu olan bedel (ibdâl), söz konusu müelliflerden birinin şeyhinin şeyhine, zincirinde daha az râvi bulunan bir başka senedle varmak demektir. Meselâ İmam Müslim'in Yahyâ-Mâlik-Nâfi-İbn Ömer senediyle rivayet ettiği bir hadisi, bir başka muhaddisin değişik ve daha kısa bir senedle Müslim'in şeyhinin şeyhi olan Mâlik'ten rivayet etmesi halinde bu sened Müslim'in senedinden daha âlî olur. Bu ikinci senedde Mâlik'ten rivayet eden zat, Müslim'in şeyhi olan Yahyâ'dan bedel kabul edilir.

Bu konuda Ebû'r-Rebî' el-Kelâî'nin dört cüzden ibaret olduğu söylenen *el-Ebdâlî*, İbn Teymiyye'nin *el-Ebdâl ve'l-avâlî*'si, İbn Hacer el-Askalânî'nin *el-Ebdâl ve'l-avâlî min Ebî Dâvûd et-Tayâlisî*, *Ebdâlü 'Abd b. Humejd ve muvâfakâtühû*, *el-Ebdâlü'l-avâlî ve'l-muvâfakâtü'l-hisân min Müsnedi'd-Dârimî 'Abdillâh b. 'Abdirrahmân*, *el-Ebdâlü's-safiyyât mine's-şekafiyyât ve el-Ebdâlü'l-aliyyât mine'l-hile'ıyyâtı* bulunmaktadırlar.

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü's-Salâh, *Ulûmü'l-hadis*, s. 258-259; Zehbi, *A'lâmü'n-nübelâ*, XXIII, 137; *Tecrid Tercemesi*, Mukaddime, I, 195; Süyûtî, *Tedribü'r-râvî*, II, 165-166; a.mlf., *Nazmü'l-ikyân ft a'yânü'l-a'yân* (nşr. Philip K. Hitti), New York 1927 → Beyrut, ts. (el-Mektebetü'l-ilmîyye), s. 50; Abdülhay el-Kettânî, *Fihrisü'l-Fehâris*, I, 337; Şâkir Mahmûd Abdülmün'im, *İbn Hacer el-Askalânî*, Bağdad 1978, I, 428; Ahmed Muhammed Şâkir, *el-Bâ'isü'l-haşîs*, Kahire 1377/1958, s. 163; *Tecrid Tercemesi*, I, 195; Talât Koçyigit, *Hadis İstilahları*, Ankara 1980, s. 57; Abdullah Aydın, *Hadis İstilahları Sözlüğü*, İstanbul 1987, s. 40.

